

УДК 342.9
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i4\(29\).456](https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i4(29).456)

Н. П. Свиридюк
orcid.org/0000-0001-9772-1119
доктор юридичних наук, доцент,
заступник завідувача науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного інституту Міністерства внутрішніх справ України

УКРАЇНА ТА КРАЇНИ БАЛКАНСЬКОГО РЕГІОНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Сьогодні демократичні перетворення та інтеграційні процеси у світовому економічному співтоваристві зумовлюють необхідність обґрунтування та проведення реформ у різних галузях суспільного життя будь-якої країни, в тому числі й у реалізації зовнішньої економічної політики та внутрішнього розвитку економічної сфери. Політика економічного розвитку країни формується під впливом глобалізаційних світових економічних процесів та притаманної їй економічної інтеграції, яка досягла особливо високого розвитку в Європі, що є надзвичайно важливим у: подоланні відставання «слабких» економік від розвинених країн, наближення рівня життя громадян та приведення національного законодавства у відповідність з європейськими стандартами.

Утвердження європейських цінностей і стандартів, зокрема в сфері економіки, є запорукою суспільної стабільності і сталого розвитку України.

У цьому аспекті вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) та створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС є невіддільним складником правової бази для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також для регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС. При цьому наповнення зони вільної торгівлі має спрямовуватися на досягнення максимально глибокої економічної інтеграції та сприяє взаємовигідному відкриттю відповідних ринків за умови відповідності національної продукції специфічним вимогам ЄС [1].

Зауважимо, що відповідно до інтеграційних спрямувань нашої держави важливого значення набувають торговельно-економічні відносини з традиційними економічними партнерами з числа членів Європейського Союзу, а також розбудова якісно нових, рівноправних двосторонніх міждержавних відносин України з європейськими країнами.

З урахуванням стратегічних намірів України щодо членства в ЄС заслуговують на особливу ува-

гу та посідають важливе місце у подальшому розвитку економічних відносин між Україною та ЄС країни балканського регіону.

Ефективним у торговельно-економічних зв'язках з країнами балканського регіону вбачається географічна близькість країн, наявність транспортних комунікацій, наявність української етнічної меншини в новостворених південно-слов'янських державах, слов'янська спорідненість, схожість структури національних економік та існуючих проблем у економічній сфері. Зазначені фактори значно підвищують інтерес України до цього регіону.

Зазначена проблематика, особливо у частині розвитку глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, зокрема щодо аспектів функціонування двосторонніх економічних відносин між Україною та балканськими країнами, в різні періоди досліджувалася в наукових працях незначним колом науковців, що залишає недостатньо розкритими проблемні питання щодо економічних відносин України з державами балканського регіону.

Економічна ситуація на Балканах загалом характеризується значною залежністю від зовнішніх джерел фінансування більшості країн регіону. Ефективність економіки, продуктивність суспільної праці у цих країнах знаходяться на досить низькому рівні. Не можна не зазначити, що для України є певні ризики для зовнішньоекономічного співробітництва з країнами Балканського регіону, але незважаючи на це, значні зусилля спрямовані на налагодження міцних економічних зв'язків та партнерських стосунків з Балканським регіоном, що сприятиме виходу України на привабливі для неї ринки.

Детальніше зупинимось на торговельно-економічних відносинах України з балканськими державами, які у сучасній системі міжнародних відносин, принаймні у економічному сенсі, є доволі відсталими на тлі Європи, що інтегрується. Це пояснюється тим, що за так званім Індексом процвітання країн – одним із комбінованих показників для оцінки якості життя населення – за світовим рейтингом Україна поступається балканським країнам – членами ЄС. Індекс складається на осно-

ві безлічі різних показників, об'єднаних у дев'яти категоріях, які відображають різні аспекти життя суспільства і параметри суспільного добробуту: економіка, підприємництво, управління, освіта, охорона здоров'я, безпека, особисті свободи, соціальний капітал, екологія. Рейтинг кожної країни визначається шляхом обчислення середньозваженого значення зазначених індикаторів, кожен з яких визначається як основи процвітання. Так, згідно з даними рейтингу у 2019 році з 167 позицій Україна посіла 96 місце в міжнародному рейтингу, а наприклад, Словенія – 27, Греція – 42, Болгарія – 49, Хорватія – 45, Румунія – 47, Чорногорія – 50, Сербія – 52, Македонія – 54, Албанія – 65, Боснія і Герцеговина – 70 [2].

Хоча для Балкан й характерна економічна диференціація між рівнями життя, ці країни досить послідовно намагаються включатися у процеси європейської інтеграції. Більшість країн балканського регіону сьогодні вже набули членства в ЄС і НАТО. Першою стала членом ЄС Словенія (1 травня 2004 р.).

Словенія – розвинена держава з ефективною та стабільною економікою, має освічену робочу силу, розвинену інфраструктуру та знаходиться на перехресті важливих транспортних шляхів. Зовнішня торгівля орієнтована передусім на Німеччину, Австрію, Італію, Францію та інші країни ЄС. Разом з тим Словенія вийшла на перше місце за обсягом товарообігу з Україною. Маленька країна зуміла швидше за інших і найменш безболісно подолати перехід від тоталітаризму до демократії та ринкової економіки й наразі є одним з основних торгово-економічних партнерів на постюгославському просторі (експорт Словенії в Україну вп'ятеро перевищує імпорт України в цю країну). За роки співробітництва Україна підписала близько 20 договірних документів зі Словенією [3]. Головні товарні позиції в структурі українського експорту: чорні метали та вироби з них, полікарбонатні кислоти, деревина та вироби з неї. Основну частку українського імпорту зі Словенії складають: ліки та медичні препарати, побутова техніка, телефонні станції [4].

Україна належить до 20-ти найбільших торговельних партнерів Сербії. Характерними ознаками взаємовідносин України з Сербією є сьогодні результативність й конструктивність, завдяки чому досягнуто конкретних результатів щодо взаємного співробітництва і в економічній сфері. Сербія є одним із важливих і перспективних торгово-економічних партнерів України на Балканах і займає важливе місце за обсягом ринку збуту українських товарів. Відсутність проблемних питань і дружні політичні стосунки створюють необхідні умови для інтенсивного розвитку між нашими країнами [6]. Основними групами експорту товарів з України до Сербії залишаються руди, шлаки

та зола, чорні метали, енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, деревина і вироби з деревини, папір та картон. Основними групами імпорту товарів із Сербії до України є: полімерні матеріали, пластмаси, фармацевтична продукція, деревина і вироби з неї, ядерні реактори, котли, машини, апарати і механічні пристрої [4].

Відносини між Україною та Боснією і Герцеговиною уповільнено через загострення міжнаціональних відносин та невизначеність статусу БіГ у балканському регіоні. Україна є ключовим торговельно-економічним партнером БіГ на пострадянському просторі. Зважаючи на наміри брати активну участь у процесі економічної інтеграції в Європі та зміцнювати торговельно-економічні відносини між двома країнами, у 2002 р. між Україною та БіГ було підписано торговельну угоду, що створило засади для довготривалого ефективного співробітництва [6].

Українсько-хорватські відносини з самого початку і дотепер можна охарактеризувати як взаємовигідне динамічне співробітництво, за роки якого підписано понад 30 договірних документів з Хорватією [7]. У структурі товарного експорту з України переважають чорні метали та вироби з них, деревина та вироби з неї, вироби зі скла. Структура товарного імпорту до України характеризується переважанням обладнання для атомної енергетики, фармацевтичної продукції, полімерних матеріалів, ефірних олій [4].

Із здобуттям незалежності 3 червня 2006 р. Чорногорія відкрила нову сторінку у розвитку двосторонніх відносин з Україною у сфері економіки, транспорту, культури, туризму тощо. Починаючи з 2008 р., в Подгориці було відкрито Посольство України, завданням якого є підтримання політичних, економічних, гуманітарних міждержавних зв'язків. Упродовж першого десятиріччя торговельно-економічних відносин між двома країнами обсяги товарообігу є незначними. Динамічно зростає обсяг послуг, які надає чорногорська сторона через туризм. За кількістю туристів до Чорногорії Україна посідає 4 місце, поступаючись Росії, Сербії, Албанії. За структурою українського експорту до Чорногорії головними торговельними позиціями є: чорні метали, продукти перегонки нафти, олія, цукор, запасні частини до машин та механізмів, одяг, електричні пристрої, освітлювальне та холодильне обладнання, целюлозні волокна. Основні товарні групи чорногорського імпорту: запасні частини автомобілів, боєприпаси та піропатрони, алкогольні напої, паперові вироби. За даними посольства України у Чорногорії, характерною особливістю двохсторонніх торговельно-економічних відносин є те, що їх визначають насамперед представники малого та середнього бізнесу. [4]. Серед чинників, що потенційно можуть сприяти розвитку двосторонніх

економічних зв'язків, співробітники посольства України в Чорногорії визначають: безвізовий режим; розвинуту логістику; існування економічних зон з пільговим оподаткуванням. До несприятливих чинників відносять: загальне зменшення обсягів зовнішньої торгівлі України; недооцінку українським бізнесом потенційних можливостей ринку Чорногорії; неучасть українських підприємств у виставках в країні перебування.

Зокрема, заслуговують на увагу відносини України з Румунією. Зазвичай *Румунія* здійснює інвестування в економіку України у вигляді надходжень капіталу до статутного фонду спільних підприємств, що відкриваються румунськими компаніями. Проте через відсутність реальних можливостей брати участь у масштабних проєктах на території України сьогодні Румунія послабила інтерес до України. Серед основних причин такої незацікавленості є відсутність ефективного менеджменту та більш вагома прибутковість діяльності на внутрішньому ринку Румунії. Крім того, через поточну економічну ситуацію в країні очікується, що представники румунських бізнесових кіл спрямовуватимуть зусилля на відновлення своїх позицій саме на внутрішньому ринку [5]. Однак Румунська влада передбачає масштабну приватизацію за винятком стратегічних сфер, збереження державної підтримки ключових галузей економіки, стимулювання переробної промисловості, створення нових промислових парків і сприяння розвитку діючих бізнес-інкубаторів, а також активізацію економічної дипломатії за кордоном. З огляду на це, а також враховуючи поточну структуру румунської промисловості (основу якої складають металургійна галузь, хімічна промисловість, автомобілебудування та авіабудування, IT-сектор та ОПК), потреби Бухареста в імпорті української сировинної продукції можуть динамічно знижуватись [5].

Істотною перешкодою для іноземних інвестицій і економічного зростання *Болгарії* є відсутність виваженої стратегії розвитку та низька продуктивність і конкурентоспроможність на європейських і світових ринках. Розмір середньої зарплати в Болгарії в 5,5 разів менше середньої зарплати в ЄС. Її рівень відстає й від середньої зарплати в інших Балканських країнах. Разом з тим Болгарія виступає одним із головних торговельних партнерів України на Балканах. За даними Держкомстату України [8] і посольства України в Болгарії [9], у 2015 р. обсяг болгарських інвестицій (акціонерний капітал) в українську економіку зріс на 56,4%. У Болгарії зареєстровано близько 400 компаній з українським капіталом, в Україні діють близько 600 підприємств за участю болгарського капіталу. Інвестиції із Болгарії в Україну спрямовані переважно у хімічну і фармацевтичну промисловість, транспортно-логіс-

тичну сферу, харчову і переробну промисловість, торгівлю. Українські інвестиції реалізуються в Болгарії в металургійному секторі, туристичному бізнесі, будівництві та торгівлі нерухомістю. Україна входить до десятки найбільших туристичних партнерів Болгарії [4]. Посилення економічних напрямів зовнішньої політики Болгарії, її нові пріоритети включають активізацію роботи дипломатичних представництв, пошук нових ринків для болгарських виробників та сприяння залученню іноземних інвестицій. За таких умов, враховуючи значне негативне сальдо у торгівлі з Україною, болгарська сторона вживатиме заходів у напрямку забезпечення паритетності у торговельно-економічних відносинах, можливо, що й за рахунок скорочення імпорту [5]

Роблячи висновок зі всього вищевикладеного, слід визнати, що для України світові глобалізації та інтеграції вимагають глибокого дослідження процесів розвитку та вдосконалення системи адміністративно-правового регулювання у сфері економіки держави. Важливим є й те, що економічні перетворення в країні відбуваються досить швидко, що вимагає приведення існуючого співвідношення адміністративно-правового регулювання і ринкового механізму у відповідність до потреб подальшого економічного зростання країни загалом. Разом з тим з огляду на швидкий розвиток відносин у сфері господарювання виникнення нових об'єктів та суб'єктів зазначених правовідносин у сучасній правовій системі викликає необхідність правового забезпечення належної політики у сфері економічного розвитку держави.

За таких умов та зважаючи на історичний, мовний, релігійний, торговельно-економічний та інші фактори, важливим та одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України залишається питання всебічного співробітництва з країнами Балканського регіону на основі принципів рівності та взаємної заінтересованості в торговельно-економічній сфері. Подальший розвиток відносин з країнами Балканського регіону є взаємовигідним та всебічно корисним, відповідає національним інтересам України та викликаний передусім у частині визначення перспектив спільних інтересів та взаємин у сфері економічних відносин, у тому числі потреб розширення двостороннього, насамперед торговельно-економічного співробітництва, подальшим зміцненням співпраці на міжнародній арені, передусім в процесі європейської та євроатлантичної інтеграції держав. Така співпраця забезпечить необхідну основу для подальшої розбудови договірної-правової бази у відносинах між країнами на засадах дружби, суверенної рівності, взаємоповаги та взаємовигоди відповідно до чинного законодавства кожної із сторін; сприятиме розвиткові потужного промислового потенціалу з ефективним управлінням інноваційного

розвитку; дасть можливість покращити якість життя в країні та зайняти достойне місце у міжнародному економічному співтоваристві.

Література

1. Україна – ЄС: реалії та перспективи співпраці. URL: <http://dunrda.gov.ua/ehdinij-den-informuvannya/ukra%D1%97na-%E2%80%93-ehs-reali%D1%97-ta-perspektivi-spivpraci/>
2. The Legatum Prosperity Index. URL: <https://www.prosperity.com/rankings>
3. Договірні-правова база українсько-словенських відносин/ URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/slv/2139.html
4. Герасимчук В.Г. Країни Балканського регіону в структурі зовнішньої торгівлі України. URL: [ev.fmm.kpi.ua > article > download](http://ev.fmm.kpi.ua/article/download)
5. Зовнішньоекономічне співробітництво України: стан, перспективи розвитку, загрози та ризики. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/vneshekonom/>
6. Бірюкова О.О. Сучасна Україна і постюгославський простір: нові горизонти взаємовідносин. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2010. №885: сер. «Питання політології». Вип. 16. С. 230 – 238.
7. Перелік чинних міжнародних угод між Україною і Хорватією. URL: <http://www.mfa.gov.ua/croatia/ua/15124.htm>
8. Статистична інформація. Зовнішньоекономічна діяльність. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами. Державна служба статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua
9. Посольство України в Болгарії. Стан торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності між Україною та Болгарією URL: <http://www.mfa.gov.ua/bulgaria/ua/16937.htm>

Анотація

Свиридчук Н. П. Україна та країни Балканського регіону: адміністративно-правове регулювання у сфері економічних відносин. – Стаття.

Утвердження європейських цінностей і стандартів, зокрема в сфері економіки є запорукою суспільної стабільності і сталого розвитку України. Вступ України до Світової організації торгівлі та створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС є невід'ємною складовою правової бази для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також для регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС. З урахуванням стратегічних намірів України щодо членства в ЄС, заслуговують на особливу увагу та посідають важливе місце у подальшому розвитку економічних відносин між Україною та ЄС країни балканського регіону.

Акцентується, що ефективним у торговельно-економічних зв'язках з країнами балканського регіону вбачається географічна близькість країн, наявність транспортних комунікацій, наявність української етнічної меншини в новостворених південнослов'янських державах, слов'янська спорідненість, схожість структури національних економік та існуючих проблем у економічній сфері. Зазначені фактори значно підвищують інтерес України до цього регіону. Здій-

нено характеристику стану економічного розвитку України та окремих балканських держав за основними показниками та зроблено акцент на тенденції здійснення експортно-імпортних операцій між Україною балканськими країнами.

Підводячи підсумок викладеному, вважаємо, що на сьогодні подальший розвиток відносин з країнами балканського регіону є взаємовигідним та всебічно корисним, відповідає національним інтересам України та викликаний, перш за все, у частині визначення перспектив спільних інтересів та взаємин у сфері економічних відносин, у тому числі потреб розширення двостороннього насамперед, торговельно-економічного співробітництва, подальшим зміцненням співпраці на міжнародній арені, передусім в процесі європейської та євроатлантичної інтеграції держав.

Ключові слова: міжнародне економічне співробітництво, ЄС, глобалізація, індекс процвітання країн, країни Балканського регіону.

Summary

Svyrydiuk N. P. Ukraine and the countries of the Balkan region: administrative and legal regulation in the sphere of economic relations. – Article.

The adoption of European values and standards, in particular in the field of economy, is the key to Ukraine's social stability and sustainable development. Ukraine's accession to the World Trade Organization and the creation of a Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the EU are an integral part of the legal framework for the free movement of goods, services, capital, partly labor force between Ukraine and the EU, as well as for regulatory approximation aimed at on the gradual entry of the Ukrainian economy into the EU common market. Given Ukraine's strategic intentions for EU membership, they deserve special attention and play an important role in the further development of economic relations between Ukraine and the EU in the Balkan region.

It is emphasized that effective in trade and economic relations with the countries of the Balkan region is the geographical proximity of the countries, the presence of transport communications, the presence of the Ukrainian ethnic minority in the newly formed South Slavic states, the Slavic affinity, the similarity of the structure of national economies and existing problems in the economic sphere. . These factors significantly increase Ukraine's interest in the region. The characteristics of the economic development of Ukraine and the individual Balkan states have been characterized according to the main indicators and the tendency of export-import transactions between Ukraine and the Balkan countries has been emphasized.

To summarize the above, we believe that the further development of relations with the countries of the Balkan region is mutually beneficial and comprehensive, meets the national interests of Ukraine and is caused, first of all, in terms of defining the prospects of common interests and relations in the sphere of economic relations, including the needs enlargement of bilateral, first of all, trade and economic cooperation, further strengthening of cooperation in the international arena, especially in the process of European and Euro-Atlantic integration where rusted.

Key words: international economic cooperation, EU, globalization, prosperity index, countries in the Balkan region.